

at zijn dus de
d, omdat, gelijk
van den roman
ekere vrijheden

van dat groote
allerlei oorzaak
lijden wegen
zijn aan beide
die hij daarbij
veerhouden fel
en wat er is aan
rnhartig gegee
nd aan de kaak

maskeren blijft
ertuigd commu
olkomen en glo
maire beweging
t wordt geleid
en. Integendeel
siasme. Als de
de idealen, het
anhet commu
al de strijd niet
een van de ro
het slot van het
altijd de eenige
og altijd leeft en
partij niet ver
Dan zal dus de
andere en beter

n van het boek
venals Fallada's
oderniteit, dóór
in razend film
gloed van over
felheid, is het
irecler een revo
leman, Maurits
ook.

en zijn vrienden
rake dingen in
getwijfeld waar.
iaal-democraten
ie zijn als strie
dere partij krijgt
ittere aanvallen
ke draaijerij.
en toenaam als
araktertrek van
raak.

dat bij een be
ig als verdienste
manfiguren, de
edigers van hun
is van menschen
ingen en toestan
Werkelijkheid en
dman's „Waarom
de Vries — ver
elijk ieder voor
geen twijfel om
odat de scherpe
smoren in een
arboven op lig
liche onomwon
like hatelijkheid
iet geval is.
iver literaire be
er zelfs veel, dat

eus toen slechts
ad gedacht, dat
ier komt het er
(theologische be
erhoudingen na
elden de natuur
i beter dan de
t de feiten niet,

laringen, die van
teerde zijde zoo
e zeer een theo
doelmatigheids
t alles goed en
dikwijls tot de
t het nut of de
inrichting in de
bereikt was. En
te verhoudingen
n een slag werd
zoo heel dikwijls
h, maar ook to

vindt men bij
0 tegen te velde
den tusschen de
laten eenige zin
die „speculatiën
verwerpt. Zoo
mensch kan sig
len, L.) gemaakt
e geven, de vaten

irurgie of heilkunst
1680.

het aanspraak geeft op waarde-erkenning. Het sterk-emotioneele, het scherp-beeldende en precies-typeerende zijn dan elementen, die op de eerste plaats moeten worden gesteld.

Maar hier komt nu juist in 't geding het standpunt, dat ik steeds in ons blad heb bepleit, waarde-erkenning is heel wat anders dan waardeering, d.i. aanvaarding. Voor de laatste gelden gansch andere normen dan voor de eerste, normen die liggen niet op literair, maar op principiële terrein. En het oordeel op grond van deze normen is voor den christen altijd primair: als dat aanvaarding, waardeering uitsluit kunnen en mogen de waarde elementen geen invloed meer doen gelden.

Als we nu in dat licht het boek van Jef Last zien kan de uitkomst van ons beschouwen niet twijfelachtig zijn. Dan zijn geest en sfeer van het boek in den meest absoluten zin verwerpelijk. In zijn openlijke en overtuigende propaganda voor het communisme, in zijn puur revolutionaire strekking, in zijn bijtend sarcasme over godsdienst en christendom, zijn rauw-realistische uitbeelding, zijn onbesnoeide terminologie, is het de toonzetting van wat vijandschap is tegen God, is het een aanval, fel en verbeten, op de ordinantiën, die ons hoog en heilig behooren te zijn, een aanranding, schennend en besmeurend, van de geboden, die met het „Ik ben de Heere uw God“... bezegeld zijn.

En zouden dan de juiste en rake dingen, die worden gezegd, voor onze jongeren aanleiding kunnen wezen er kennis mee te maken? Of zou dan in zulke elementen, die inderdaad de waarde-elementen ervan zijn, die dus mede aan het boek zijn kracht en zijn scherpte en zijn fascinerenden invloed geven, niet juist reden moeten liggen om het onvoorwaardelijk en onmiddellijk ter zijde te leggen?

Wel verre van de mogelijkheid derhalve dat van „zeker nut“ sprake zou kunnen zijn, als onze jongeren van dit tijdboek kennis nemen, is er alleen maar en aan heel zeker ernstige schade van te verwachten. Het zoeken van deze leetuur, om het rake en piquante ervan, zou beteekenen zich bezondigen aan Wet en Evangelie beide. Daarom zij den briefschrijver en zijn vrienden met allen nadruk geraden, dat ze de gedachte aan het „zekere nut“ volkomen laten varen en niet voor mogelijke politieke of sociale winst aanzien, wat geestelijk en zedelijk verderf is.

C. T.

III ZIELKUNDE III

„Hoofdpijnen der Zielkunde“.

Naar de goede gewoonte in onze redactie bespreekt ieder redacteur de boeken die van zijn hand het licht zagen zelf.

Persoonlijk vind ik dit altijd zeer moeilijk werk. Misschien is het daaraan toe te schrijven, dat ik noch mijn „Opvoeding tot het huwelijk“, noch mijn „In 's levens voorhof“, noch de laatste stukken van mijn „Inleiding tot de theoretische paedagogiek“ hier besprak.

Thans acht ik mij evenwel verplicht, mijn „Hoofdpijnen der Zielkunde“ kort aan te kondigen.

Omtrent totstandkoming en doel van het boek wordt in een „ter inleiding“ het volgende gezegd:

passagie te verlenen, de membranen te suspenderen... zouden dat de oorzaken en zijn, die God bewogen hebben in de Schepping een hersenpan te maken uit beenders met saags- of schubben-gewijze naden in een gevoegd? Sekerlijk soo dat waar is, soo verwonder ik mij, waarom God niet liever maar een rookgat, een sterke pees om de hersenvliezen op te houden, en het Cranium (schedeldak, L.) soo hard maakt heeft, dat het niet konde de breken, de suturen niet noodig hadde gehad: ... de dampen hadden ook, dewijl het bekkeneel tregtersgewijs hol is, door een pijp kunnen uytvliegen, gelijk de rook van een kaars door een blikke-tregter uytwasemt met gemak en plasier: daar moeten dan andere redenen zijn, waarom God suturen gemaakt heeft, en 'tis geen kleynne stoutheyt te dorven intreden in Gods geheymenissen, om soo assurant te seggen, waarom hij dit en dat gemaakt heeft: 'tis buiten twijfel, dat God reden gehad heeft, om het eene eerder als het ander te doen: maar dewijl er niemand in de Scheppinge present, niemand ook Gods raadsman is geweest, en dat God van alle die redenen er niet één in zijn H. Woord heeft believen te ontdekken, soo schijnt het seer vreemd, dat men die noyt geopenbaarde en secrete redenen kan penetreeren: want onse reden nog ons verstand leerd ons de selve niet, 'tis een van de aldergrootste abuysen van onse Authoeuren, dat sy hebben dorven ondernemen redenen van alles te geven, en sonder de netle kennisse van anatomie te determinereen, waartoe en om wat oorszaak, gebruyk, nuttigheyt, alles tot het minste toe gemaakt is... Bontekoe's philippica is wel zeer sterk; hij staat

„De volgende bladzijden bedoelen te geven wat de titel van dit boekje aanduidt: „hoofdpijnen der zielkunde“.

De onmiddellijke aanleiding tot het ontstaan van dit boekje was een verzoek van het bestuur der „Vereeniging tot Opvoeding en Verpleging van Idioten en achterlijke Kinderen“ om met het oog op de opleiding van het aan de stichtingen der vereeniging verbonden personeel een boekje als dit samen te stellen. Eenmaal begonnen heb ik bij het schrijven evenwel ook gedacht aan onze aanstaande onderwijzers en onderwijzeressen, aan de studeerenden voor de na-akte van den Schoolraad, en eigenlijk ook aan zooveel onder studeerenden en niet-studeerenden, die een beknopt overzicht over de zielkunde wenschen.

Dat ik bij het schrijven dezer bladzijden ben uitgegaan van de beginselen, verdedigd in mijn „De oorsprong en het wezen van de ziel“ zal ieder begrijpen.

Ook zal het duidelijk zijn, hoezeer ik me moest beperken. Het terrein is zoo groot en het feitenmateriaal overweldigend.

Ik heb mij bepaald tot de feitelijke gegevens die de hoofdzaken betreffen. De methoden volgens welke deze gegevens verkregen worden, kon ik meestal niet bespreken. Wanneer het noodzakelijk was een keuze te doen tusschen verschillende opvattingen, heb ik die keuze gedaan zonder dat ik argumenteerde, op welke gronden deze keuze zoo uitviel. Het spreekt vanzelf, dat in een boekje als dit geen ruimte is voor wetenschappelijke discussie met andere opvattingen. Het bedoelt in te leiden tot de hoofdzaken. Het bedoelt niet een bijdrage te geven voor nieuw wetenschappelijk dispuut. Wel heb ik gemeend, duidelijk te moeten doen uitkomen de eenheid van opvatting die er bij de hier verdedigde beschouwing aanwezig is. Ik vlei me met de hoop, dat zij, die beginnen te studeren, door achterstaande bladzijden in staat gesteld zullen worden het terrein in hoofdpijnen te leeren kennen.

Hiermede is waarschijnlijk het karakter van het werk voldoende omschreven.

Wat den inhoud betreft het volgende.

Het eerste hoofdstuk zet in het kort uiteen welke de taak der zielkunde is, welke methoden er alzoo toegepast worden. Bij de bespreking van het wezen van de ziel wordt verwezen naar de breedere behandeling in het boekje „De oorsprong en het wezen van de ziel“, doch met nadruk wordt gewezen op de nuanceering in de opvatting aangaande het woord „geest“. Het eerste hoofdstuk eindigt met een overzicht van de termen der zielkunde en de indeeling van de stof.

Hoofdstuk II handelt over het waarnemen, het leeren kennen en het onthouden in de volgende paragrafen: de middelen van de waarneming; de opmerkzaamheid; de waarneming; de voorstelling; geheugen en berinnering.

Hoofdstuk III bespreekt het denken. In afzonderlijke paragrafen wordt achtereenvolgens behandeld: de samengesteldheid van het denken; de wetten van het denken; de intelligentie; het instinct; de associaties, het denken I; het denken II.

In hoofdstuk IV komt het gevoelen aan de orde. De afzonderlijke paragrafen hebben tot opschrift: het wezen van het gevoel; soorten van gevoelens; het aesthetische beleven; het gevoelsleven in verband met het kennend en denkend leven.

Hoofdstuk V handelt over den wil. In vier paragrafen wordt achtereenvolgens besproken: wat we onder „willen“ verstaan; de opbouw van het wil-

den spijker precies op den kop en weet, dat men eerst nauwkeurig moet gaan onderzoeken, alvorens verklaringen te gaan geven, ten einde niet in de „aldergrootste abuysen“ te vervallen; al die speculatieve verklaringen, gegeven met onvoldoende kennis van het empirisch kenbare, zijn onjuist en remmen, wat erger is, de impulsen tot nader onderzoek. Zoo was de wrevel der natuurvorschers geenszins misplaatst, en daarin lag ook later een aanleiding om met wantrouwen te beschouwen, wat van theologische zijde over de natuur werd geleerd.

Natuurlijk was dit niet de eenige oorzaak voor die verwijdering van theologie en natuurwetenschap, die steeds toenam, zoodat het een eeuw nadat Bontekoe zijn regelen schreef, reeds goeddeels gedaan was met het overwicht der theologie. Inmiddels was de Aufklärung gekomen, en het kantiaansche besef doorgebroken, dat er wetten zouden kunnen zijn in de natuur zonder een wetgever, een orde in de wereld buiten ons zonder een anderen ordestichter dan onze eigen geest. Een fier zelfbewustzijn was ontwaakt, waarin veel, dat vroeger op gezag was aanvaard, opnieuw en nu in eigen kracht moest worden onderzocht. De thans voor het eerst op groote schaal consequent toegepaste inductieve methode had een overweldigend succes, stormenderhand veroverde ze de geesten, zij opende lang versloten gebieden en leidde tot een snellen opbloei der natuurwetenschap. Die empirische, inductieve methode scheen de eenig mogelijke; wanneer men kortweg van de methode der natuurwetenschap sprak, bedoelde

len I; de opbouw van het willen II; de uitingen van den wil.

Hoofdstuk VI heeft tot opschrift: karakter en temperament. Dit hoofdstuk is verdeeld in de volgende paragrafen: de opbouw van het karakter in den algemeenen zin; enkele opvattingen over karakter en temperament; wezen, structuur en opbouw van het karakter; de beïnvloeding der doelstellingen door het minderwaardigheidsgevoel.

In hoofdstuk VII wordt gehandeld over het „ik“ in drie paragrafen: wat wij onder het „ik“ verstaan I; wat wij onder het „ik“ verstaan II; aansluiting bij wijsbegeerte en theologie.

Hoofdstuk VIII handelt over het geweten waarbij in één paragraaf wezen en werking van het geweten worden besproken.

Tenslotte komen in hoofdstuk IX eenige speciale vraagstukken der zielkunde aan de orde. De eerste paragraaf omschrijft welke speciale vragen wij behandelden; de volgende suggestie, illusie en hallucinatie en in een slotparagraaf wordt dan nog kort behandeld de para-psychologie waarbij over de hypnose wordt gesproken en telepathie en clairvoyance even aan de orde komen.

Een uitvoerig register sluit het werk, dat in het geheel 263 bladzijden telt. Het is een uitgave van de firma Zomer en Keuning te Wageningen.

J. W.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

De verwerping van het Oude Testament in het heden en verleden.

I.

Het Nationaal-Socialisme, met name dat in Duitschland, is reeds door velen en op velerlei manier besproken. Grondslag en geestelijke achtergrond van deze beweging waren voorwerp van onderzoek. De kerkstrijd in Duitschland vooral, ontbrand onder invloed van de nieuwe richting, bracht ook bij ons de gemoederen in beweging. Inmiddels snelt onze bewogen tijd voort; beroeringen in binnen- en buitenland vragen opnieuw onze aandacht.

Aan het nationaal-socialisme zijn we gewend en meenen het te kennen in zijn aard en wezen; de strijd van de Deutsche geloovigen is voor een tijd aan onze aandacht ontsnapt en we hooren er weinig meer van.

Ja, nog over deze dingen te schrijven zou haast beteekenen: niet actueel meer zijn.

Toch is het, meen ik, niet ondienstig, om in deze rubriek te wijzen op een begeleidend verschijnsel in den strijd van de afgelopen maanden: de verwerping van het Oude Testament. En wel omdat de strijd tegen het O. T. van heden, ook al zal het Nationaal-Socialisme verdwenen zijn en de kerkstrijd beëindigd, een nieuw punt zal zijn op de lijn der historie van de bestrijding van het O. T. die bijna zoo oud is als de Christelijke Kerk.

Mogelijk zou de meening kunnen post vatten dat de pogingen om het O. T. te verwerpen en van goddelijk gezag te berooven, eerst opgekomen zijn in onzen tijd en door de Deutsche Nationaal-Socialisten begonnen zijn uit fellen Jodenhaat. Niets is echter minder waar! De verwerping van het O. T. heeft haar geschiedenis.

men haar. En zelfs de geesteswetenschappen, naderig op zooveel succes, neigden ertoe het ook met haar te probeeren, trachten haar over te planten op hun eigen gebied, en wendden haar aan in de studie van het recht, van de geschiedenis en van het menscheleke zieleleven, ook in zijn religieuze uitingen. Nieuwe discipline's ontloken, zooals de empirische godsdienstpsychologie, en zelfs de waarde van een religieuze grootheid als het gebed trachtte men op deze wijze te benaderen.³⁾

Zoo scheen het dus alsof het aanzien der theologie geheel was teruggelopen tegenover dat van een wetenschap, die, dank zij zulk een methode, op zoo'n vooruitgang kon bogen. Weer scheen het evenwicht en spoedig ook de onderlinge harmonie verbroken. De natuurwetenschap nam een hooghartige houding aan, gedroeg zich vrijwel agnostisch tegenover de hoogste waarden der religie, twijfelde aan haar bestaansrecht en ontkennde zelfs een immateriële werkelijkheid. Men vond in het lichaam geen plaats voor de ziel, in de wereld geen plaats voor den geest, in het leven geen plaats voor God. Alle waarden waren gelijkgeschakeld in den keten van het oorzakelijke gebeuren.

En in deze houding nu kwam de verrassende kentering, waarmede de volgende verhandeling zich nader zal bezighouden.

Dr G. A. LINDEBOOM.

3) Men herinnere zich, hoe in de artikelen van Dr Kraan over „Het gebed van den jongen mensch“ nog onlangs in dit blad daarop werd gewezen.